

CE ESTE PUTEREA POLITICA?

Puterea politica a avut si are o multime de definitii, in functie de modul in care a fost inteleasa. Aceste definitii pot fi clasificate ca fiind: psihologice, behavioriste, structural - functionaliste, socio - politice, formale etc. In sens psihologist, puterea politica "este realizarea in practica a efectelor dorite in relatia de la conducatori la condusi"(B.Russel si H.Lasswel). Definitiiile behavioriste prezinta puterea ca pe un tip deosebit de comportament care consta in posibilitatea modificarii comportamentului altora. Aceasta teorie nu satisface, deoarece reduce puterea la comportament. Contributia sa la dezvoltarea conceptului consta insa, prin experimentul stiintific propus, in posibilitatea de a masura si cuantifica, fie si partial comportamentul politic. Teoria americana, structural - functionala a lui T. Parsons, afirma ca scopurile puterii sunt scopurile comunitatii (societatii).

Critica acestei teorii consta in confundarea categoriei puterii cu diferitele concepte economice. Definitiiile socio-politice incearca analiza puterii din perspectiva sistemului socio-global: puterea apare c o relatie sau raportul social fundamental dintre guvernant si guvernati. Indiferent de timp si spatiu, in toate societatile reglementate politic prin intermediul statului, exista guvernanti si guvernati, puterea fiind tocmai relatia care ii structureaza obiectiv, pana la un punct, mai mult sau mai putin indiferent de vointa si constiinta lor.

Definitiiile formale ale puterii pornesc de la premisa ca nici o societate nu este posibila fara putere deoarece politicul/politica este cosubstantiala omului ca gen, ocupa locul central si constituie temeiul oricarei organizari sociale inclusi prestatatale. Se apreciaza ca politica are urmatoarele caracteristici universale: este relationala (in sensul ca daca A il poate determina pe sa faca ceva impotriva dorintei sale, si B are capacitatea sa il faca pe A sa faca ceea ce n-ar fi facut fara existenta lui B) , intentionala (este legata de actiunile pe care interesele le impun in calitate de scopuri ale sale), impozionala (detinatorul puterii este pregatit sa intampine rezistenta altora, producnd mijloacele alternative), potentiala (are resurse care nu se epuizeaza practic niciodata – puterea nu este afectata in esenta de schimbarile de locuri si roluri), are capacitati inter-membrii (toti membrii societatii raspund adecvat sistemului), precum si capacitati sistemice (se constituie ea insasi ca sistem specific, cu un determinism deosebit calitativ de cel natural, prin chiar structura sa interna).

PUTEREA ALIENATA

Inca din antichitate, puterea politica si desigur, alienarea acesteia (instrainarea ei) au preocupat numerosi ganditori si filosofi. In epoca contemporana s-au facut remarcate trei curente de gandire:primul curent, lansat de Hegel preluat si dezvoltat de Marx, considera cauza principala a alienarii puterii politice ca fiind cea economica si anume proprietatea privata, iar solutia pozitiva a disparitiei acestei alienari fiind revolutia socialista, care ar pregati conditiile comunismului. Aceasta teorie defineste statul ca alienat prin esenta. Ea introduce o viziune paradisiaca a individualului si socialului, emancipati de alienare intr-o societate post - statala. Politologii nemarkxisti considera,

dimpotriva, politicul a fi cauza fundamentala a tuturor formelor de alienare. Pentru *Duverger*, unul dintre principalii sustinatori ai acestui curent de gandire inegalitatea politica, lipsa de participare a maselor la putere, confiscarea puterii de catre elitele de guvernare sunt cauze fundamentale ale alienarii puterii si societatii. O a treia gandire filosofica, curentul liberal, sustine ca *"binele colectiv nu vine de la factorii guvernamentali, ci de la cei individuali"*. Izvorul sau cauza alienarii sta in interventia statului in treburile proprietatii si societatii civile. *Juvenal* teoretizeaza cele doua parghii ale mecanismului "umflarii puterii": parghia materiala (aparatul de stat, armata, politia, justitia, fiscul, partidele etc) si parghia spirituala (aparatul ideologic de stat format din mijloacele de comunicare in masa si institutiile corespunzatoare acestora).

Dupa opinia multor teoreticieni, alienarea puterii se manifesta prin trei ipostaze: **mitul politic, anomia si violenta.**

Mitul politic este o forma spirituala a alienarii puterii, deoarece produce comportamente si decizii care ataca si justifica atacul valorilor si normelor politice si juridice asupra carora exista consensul comunitatii sociale date, pentru a produce rasturnarea si transformarea institutiilor. Functia fundamentala a acestuia este justificarea practicilor puterii corupte. In raport cu poporul, guvernantii folosesc mitul pentru a inlocui intelegerea rationala cu manipularea afectiva, scopul fiind abdicarea de la participare si control. Forma si purtatorul material al mitului si totodata un instrument important al puterii alienate in cadrul propagandei pe care aceasta o desfasoara este sloganul: *"X nu greseste niciodata", "Nu va fie frica, Y pica", "Mai bine morti, decat rosii (verzi, negri)"*.

Anomia se manifesta ca disfunctionalitate a structurilor puterii precum si randamentul scazut al actelor acesteia. Acest concept desemneaza absenta relativa a normelor intr-o societate, starea dereglata, din aceasta cauza atat a societatii cat si a individului. Intr-o societate, pentru unul si acelasi sistem politic, anomia este produsul acelor regimuri politice care au incalcat legea pana la anulare sau. Mostenind incalcarea au desavarsit-o. Anomia se refera la societatile in care liberul arbitru a luat locul legilor si institutiilor legitime.

Violenta reprezinta cea de-a treia si ultima etapa a alienarii puterii. Ea consta in epuizarea mijloacelor persuasive ale puterii si trecerea la violenta psihologica, intelectuala, fizica, armata pentru a se obtine supunerea. Violenta represiva este prologul revoltei.

Puterea politica. Continut si trasaturi

Ca urmare a rolului important pe care politicul il exercita in orice societate, puterea politica, ca forma specifica a puterii sociale, joaca in cadrul acestuia un rol major. Notiunea de putere, inclusiv cea de putere sociala este extrem de vaga, de generala, fara a fi in masura sa aiba niste delimitari clare, precise.

Unii autori definesc puterea prin stat, avand in vedere rolul acestei institutii in cadrul puterii. Pentru Franz Neuman "puterea politica este puterea sociala concentrata in stat". O pozitie apropiata o are si G Burdeau, nici pentru el neexistand o delimitare clara intre puterea de stat si cea politica "Prin intermediul politicului- apreciaza Burdeau- grupul releva constiinta pe care o are despre sine, prin putere tinde s-o

Puterea politica, autoritatea, legitimitatea si consensul politic

face activa pentru a-si croi prin ea viitorul sau". Un fapt incorect, intrucat statul este numai o componenta a puterii, si nu puterea in totalitate. In sistemul puterii in afara de stat, intra si alte institutii politice cu rol important in derularea vietii politice, cum ar fi partidele politice, forma de guvernare, regimul politic, etc.

Intr-adevar, statul concentreaza in cea mai mare masura puterea politica, dar nu in totalitate si nici in situatia de a se identifica cu ea, intrucat fiecare din aceste concepte acopera realitati sociale distincte si, in acelasi timp, interconditionate.

Alti autori reduc puterea politica la forta social-politica care o detine si o exercita. Este o abordare simplista, reductionista. Daca pentru un regim autoritar, cum ar fi cazul celor comuniste, o asemenea definitie se poate apropia de realitatea politica, in teorie, faptele stau si in acest caz altfel. Chiar si in aceste regimuri alaturi de forta social-politica care detine si exercita puterea, exista si se manifesta, este adevarat in anumite limite, si alte elemente ce constituie puterea.

In regimurile democratice situatia este si mai putin relevanta, unde, in afara de elementele institutionalizate ale puterii, in cadrul acesteia trebuie sa includem si opozitia politica.

In definirea puterii politice trebuie pornit de la faptul ca aceasta este in primul rand o notiune ideologica, ce exprima, interpreteaza si fundamenteaza de pe pozitii si din perspectiva intereselor unei forte social-politice, realitatea politica.

Orice forta social-politica si cu atat mai mult una care se afla la conducerea societatii, are o anumita viziune despre societate si pe care si-o impune in practica prin putere.

Acest fapt este valabil atat in cazul societatilor totalitare unde exista o unica forta social-politica care prin putere, organizeaza si conduce societatea, isi promoveaza interesele, cat si in societatile democratice. In cazul acestora din urma unde intalnim forte politice aflate la putere si forte politice ale opozitiei si intr-un caz si in altul avem de-a face cu o putere politica bazata pe aceleasi principii fundamentale, urmarind in esenta aceleasi scopuri si interese, ceea ce le deosebeste fiind modalitatea proprie de infaptuire, caile, mijloacele, ritmurile, intr-un cuvant paradigmele doctrinare. Componenta ideologica a puterii este data de emitentul politic, de cel care o detine si o exercita in scopul sau.

Rolul oricarei puteri politice este acela de a asigura corespunzator cu interesele claselor sau categoriilor sociale apartinatoare, coeziunea si functionalitatea diferitelor structuri si organisme, echilibrul colectivitatilor ce alcatuiesc societatea cu compatibilitatea activitatilor ce se desfasoara.

Aceasta calitate a puterii politice decurge din faptul ca orice putere este, in esenta ei, purtatoarea intereselor comune ale unei comunitati, in cazul societatii democratice, a majoritatii. Prin urmare, ea trebuie sa apere si sa promoveze interesele acestei majoritati, care, cel putin teoretic, exclude imixtiunea din afara ei, intrucat in orice conditie, o eventuala forta de imixtiune se afla in contradictie cu majoritatea. Altfel spus, scopul puterii politice este de a asigura existenta societatii, posibilitatea functionalitatii acesteia.

Reputatul politolog roman Anton Carpinski considera ca puterea politica este "capacitatea de a-i obliga pe actorii unui sistem social dat sa-si indeplineasca obligatiile pe care le impun obiectivele colective, mobilizand resursele societatii in vederea asigurarii obiectivelor propuse"

Din aceasta perspectiva am putea spune ca puterea politica este mijlocul prin care se constituie, fiinteaza si dureaza o societate. In literatura marxista romaneasca puterea politica era definita ca "o functie sociala generalizanta care consta in luarea deciziei la nivelul intregii societati, in conformitate cu interesele clasei dominante si in a le asigura indeplinirea prin autoritatea suverana, prin mijloacele fortei publice". In raport cu celelalte forme ale puterii sociale, puterea politica are urmatoarele trasaturi:

1. *Caracterul integrator* ce consta in capacitatea pe care puterea politica o are de a-si subordona celelalte forme ale puterii, de a se manifesta prin ele, de a le constitui drept instrumente prin care sa-si exprime propriile sale scopuri si interese. Subordonarea celorlalte forme ale puterii sociale de catre puterea politica, este conditia esentiala a realizarii actului de conducere sociala. Nu exista fapt politic care sa nu fie in acelasi timp un fapt social si, cu atat mai mult, nu exista procese si fenomene sociale care sa nu fie susceptibile de a imbraca un caracter politic. Tocmai aceasta ingemănare între social si politic permite puterii politice sa-si subordoneze si sa-si foloseasca celelalte forme ale puterii sociale, in mai multe situatii acestea fiind chiar forme ale miscarii si exprimarii politicului.

2. *Caracterul suveran*. Puterea politica este singura si unica instanta suprema dintr-o societate. In aceasta calitate ea este singura care prin institutiile sale legitime are dreptul de a lua si aplica decizii, de a exercita controlul fara amestecul sau influenta unei alte puteri din interior, cat mai ales din exterior. Altfel spus puterea politica este suverana, unica, indivizibila, exclusiva si inalienabila.

3. In raport cu alte acte ale conducerii sociale, puterea politica are un *caracter imperativ, obligatoriu si ierarhic* atat pentru societate in ansamblul ei cat si pentru celelalte forme particulare ale puterii sociale. Tocmai aceste calitati-imperativitatea si obligativitatea ii asigura impunerea, randamentul si eficienta, elemente necesare oricarui act de conducere a societatii. Puterea politica se prezinta sub forma unor centre si nuclee ale puterii.

4. Puterea politica in exercitarea atributiilor sale are un *caracter relational si asimetric*.

Infaptuirea puterii este o relatie sociala care impune cu necesitate cel putin doi parteneri: conducatorii sau conducerea si condusii si supunerea, adica aceia asupra carora sa se impuna, sa se realizeze in interiorul ei.

Relatia conducere-supunere, care formeaza cele doua loturi ale puterii, se realizeaza între cei care exercita puterea si ceilalti membri ai grupului se stabileste o relatie specifica; ea consta in comunicarea si executarea hotararilor, a comunica o hotarare pentru executare inseamna a conduce. A raspunde acestei comunicari, efectuand actiunile curente prin hotarare, inseamna a te supune.

5. In contextul oricarui sistem politic, statul reprezinta principalul instrument de realizare in practica a puterii politice.

Statul este cel care, prin institutiile sale, elaboreaza deciziile, legile (parlamentul), le pune in aplicare (guvernul), realizand astfel obiectivele si sarcinile puterii politice. Tot acelasi stat infaptuieste si controlul modului de aplicare in practica a deciziilor si hotararilor puterii politice. Aceasta nu inseamna o identificare, confundare a statului cu puterea, intrucat acestea sunt elemente distincte ale sistemului politic. Fiecarei oranduirii sociale, societatii ii este specific un anumit tip de putere politica.

Forma pe care o imbraca puterea politica este determinata de o serie de factori, cum ar fi:

- natura si esenta sistemului politic. In cadrul acestuia un rol important il joaca clasa sau grupul social pe care o reprezinta si ale caror interese, aspiratii si scopuri le fundamenteaza, legitimeaza, apara si promoveaza;
- raportul de forte dintre clase, grupuri, partide si forte politice din societate la momentul dat;
- nivelul de dezvoltare al democratismului politic.

In decursul istoriei s-au constituit doua tipuri de puteri politice - puterea politica democratica si puterea politica dictatoriala.

7. In societatile democratice, puterea politica se intemeiaza pe lege, pe drept. Ea exprima si promoveaza vointa, aspiratiile interesele majoritatii cetatenilor. In societatile totalitariste, fundamentarea pe lege este doar teoretica, in realitate ea este o incalcare a legii sub toate formele si aspectele ei.

AUTORITATEA POLITICA

Autoritatea politica

Termenul de autoritate provine de la cuvantul latinesc *autoritas* care inseamna forta, putere de convingere. Autoritatea politica este modalitatea concreta de manifestare a puterii politice, capacitatea acesteia de a-si impune vointa in societate. In stiinta politica actuala, prin autoritate se intelege "dreptul de a indeplini o actiune, implicit de a face legile, si de a exercita celelalte drepturi atasate functiei guvernamentale".

In esenta, este vorba despre dreptul si capacitatea guvernantilor de a guverna. Acest fapt se realizeaza in principiu pe doua cai:

- a) prin convingere
- b) prin constrangere.

a) Stabilitatea, functionalitatea societatii este legata in mod direct de autoritatea politica. Practica social-istorica a demonstrat ca autoritatea politica este cu mult mai mare cand aceasta se realizeaza prin convingere, cand ea se bazeaza pe forta argumentelor.

Aceasta relatie presupune o concordanta intre obiectivele puterii si cele ale majoritatii. In aceste conditii, autoritatea politica se defineste drept capacitatea de a obtine ascultare in absenta constrangerii. Ea se bazeaza pe consensul majoritatii. Autoritatea politica realizata prin convingere este caracteristica societatii democratice.

Dupa cum remarca si sociologul Robert Bierstedt "intr-un sens mai larg societatea este sinonima cu ordinea - iar autoritatea serveste drept fundament pentru o mare parte din ordinea pe care o societate o manifesta".

b) Autoritatea politica obtinuta prin constrangere are la baza argumentul fortei. De regula ea se afla in minoritate cu societatea, cu interesele majoritatii. Practica societatii politice obtinuta pe calea constrangerii, isi pierde treptat din forta, fapt ce duce la declinul si pierderea ei. Ea este caracteristica societatilor totalitare nedemocratice.

LEGITIMITATEA POLITICA

Legimitatea politica

Ca sa se poata impune puterea trebuie sa fie legitima. Termenul de legitimitate provine din latinescul "legitimus"- ce inseamna "conform cu legea". Legitimitatea politica constituie un principiu conform caruia un sistem de guvernare, o putere politica se exercita pe baza unui drept conferit de guvernati, de cetateni, pe baza unor intelegeri legiferate. Prin aceasta cetatenii recunosc dreptul de guvernare al puterii politice. Legitimitatea politica da si autoritatea politica, cu cat o putere politica este mai legitima, cu atat autoritatea ei politica este mai mare. Legitimitatea unui regim nu poate fi recunoscuta odata pentru totdeauna, ea trebuie supusa mereu unei revizui deoarece trebuie sa existe mereu o concordanta intre valorile proclamate initial si realizarile sale ulterioare.

De-a lungul istoriei s-au inregistrat trei forme de manifestare a legitimitatii politice.

Legitimitatea divina sau traditionala

Aceasta isi intemeiaza dreptul la guvernare pe ideea caracterului sacru al puterii, a originii divine, a reprezentantului ei - de regula monarhul.

Acest tip de legitimitate a corespuns antichitatii si societatii medievale si o buna parte a epocii moderne sub forma monarhiilor constitutionale, cand daca nu puterea in ansamblul ei avea caracter divin, cel putin o parte a acesteia, cea detinuta de monarh. O asemenea forma de legitimare a puterii in special in sclavagism si feudalism nu avea in vedere acceptul, vointa maselor, puterea se exercita fara

Puterea politica, autoritatea, legitimitatea si consensul politic

consultarea acestora. Puterea, guvernarea era impusa prin forta si temeiul divin, orice ridicare impotriva puterii era sinonima cu ridicarea contra divinitatii. In aceasta situatie legitimitatea puterii se facea prin divinitate, ea fiind exterioara omului, societatii.

Legitimitatea carismatica

Acest tip de legitimitate al puterii se face de catre persoana carismatica a conducatorului. Acesta sub diferite forme (duce, fuhrer, conducator, capitan, mare lider) prin calitatile sale naturale exceptionale, legitimeaza puterea, se impune maselor care il accepta legitimand astfel puterea.

In aceasta situatie, legitimitatea puterii se face cu concursul si adeziunea maselor. Calitatile morale, volitive, politice, intelectuale ale conducatorului au rolul decisiv in legitimitatea politica. In realitate, nu este vorba de o legitimitate a guvernului, a puterii, ci o manipulare a maselor, a fortei de persuasiune si instinct, de dominare pe care conducatorul o are asupra celor guvernati. La aceasta trebuie sa adaugam si calitatile strict personale ale liderului - frumusetea fizica, prezenta scenica, gesticulatiile, stilul exprimarii, caldura si atractia pe care o emana, sinceritatea, cinstea, modestia, toate acestea contribuind in mare masura la explicarea impunerii si dominarii. Asa a fost cazul in istorie cu Cicero, Napoleon, Cuza, Charles de Gaulle, J.F.Kennedy.

Legitimitatea civila sau legala a aparut in societatea moderna, odata cu democratismul politic. Ea se intemeiaza pe lege, pe votul popular, pe referendum, care prin acesta legitimeaza puterea politica.

Aceasta forma de legitimitate, prin acordul majoritatii, asigura cea mai mare stabilitate si da eficienta guvernarii. Tipurile de legitimitate nu fiinteaza in stare pura, pe parcursul unui regim politic de la instaurare pana la caderea lui, ea se poate modifica sau in aceeasi perioada, pot fiinta doua tipuri de legitimitate: carismatica cu cea legala sau divina cu carismatica, etc.

CONSENSUL POLITIC

Consensul politic

Forma a consensului social, consensul politic, consta in acordul liber exprimat al cetatenilor asupra autoritatii, puterii politice si actului de guvernare. El poate fi:

a) *Consens de baza* care vizeaza legitimitatea existentei comune in cadrul unei societati. El este constituit prin acordul de vointa existent intre membrii societatii asupra valorilor, credintei, modului de viata, relatiilor sociale, a institutiilor politice, etc.

Pentru existenta unei societati este nevoie de un minim de consens de baza, fara acest consens social societatea s-ar dezagrega.

b) *Consensul politic* sau *fundamental* vizeaza legitimitatea sistemului politic, acordul cetatenilor asupra organizarii politice a comunitatii, a formei de putere, a mijloacelor sale de exercitare. Consensul politic presupune existenta unei Constitutii care sa asigure cadrul si normele politice fundamentale ale actiunii politice a guvernantilor dar si pentru actiunea de control a celor guvernati asupra celor ce guverneaza. Consensul politic este prezent in societatile democratice el avand un rol major in stabilirea regulilor jocului politic, al confruntarii pentru putere intre fortele politice democratice. Ceea ce este important in consensul politic "nu consta in acordul asupra principiilor politic cat in acordul asupra regulilor jocului politic"⁹. In societatile democratice fara respectarea regulilor jocului politic, nu ar fi posibila democratia. In fond, esenta acesteia consta tocmai in aceasta. In schimb, in societatile totalitare consensul politic se obtine prin forta si teroare, nu se admite in nici un fel dezacord fata de putere, sistem, orice incercare fiind reprimata in mod brutal.

Daca in societatile totalitare dezacordul nu este permis, pentru comunitatile democratice, acordul de a fi in dezacord, este tocmai o caracteristica a acesteia, o parte a jocului politic, o regula a acestuia.

c) *Consensul specific*

Este o forma specifica a consensului politic, el vizeaza anumite aspecte ale puterii politice.

Consensul specific este dat de opinia publica. Principalul instrument in realizarea acestuia sunt sondajele de opinii. Acestea au darul de a exprima atitudinea, pozitia unui grup sau segment al acesteia fata de o anumita problema, indicand existenta sau nu a unui consens specific.

Bibliografie selectiva:

1. Franz Neuman, *The Democratic and the Autoritharian State*, The Falean's Vennigpress, 1954
2. Anton Carpinski, *Stiinta politica*, Editura Universitatii A.I.Cuza, Iasi, 1998
3. Ovidiu Trasnea, Nicolae Kallas, *Mica enciclopedie de politologie*, Editura Stiintifica si Enciclopedica, Bucuresti, 1997
4. J.W. Lapierre, *Essai sur le fondement du pouvoir politique*, Edition Oprys, Aix-en-Provence, 1968
5. Bertrand de Jouvenal, *De pouvoir*, Hachette, Paris, 1972
6. Robert Bierstedt, *The Social Order*, Fourth Edition, New York, 1974
7. Virgil Magureanu, *Studii de sociologie politica*, Editura Albatros, 1997
8. C.I. Friederich, *Constitutional Governement and Democracy*, Boston, 1950
9. N.Dragoi, V.Nazare, G.Serban, *Elemente de politologie*, Ed. Fundatiei Andrei Saguna, Constanta, 1995
10. Dowding, Keith, *Puterea*, DU Style, Bucuresti, 1998
11. Sartori, Giovanni, *Teoria democratiei reinterpretata*, Polirom, Iasi, 1999
12. Teodorescu, Gheorghe, *Putere, autoritate si comunicare politica*, Nemira, Bucuresti, 2000